

УДК 346.91.

О. А. Беяневич

доктор юридичних наук, професор,

головний науковий співробітник

Науково-дослідний інститут приватного права

і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака

Національної академії правових наук України

вул. Раєвського, 23-а, Київ, 01042, Україна

РЕЦЕНЗІЯ

НА МОНОГРАФІЮ О. В. БОГОМОЛ «СУДОВІ ВИТРАТИ У ГОСПОДАРЬСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ»¹

Актуальність теми дослідження зумовлена значенням інституту судових витрат в механізмі реалізації права на суд, яке гарантується статтею 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Європейський суд з прав людини в своїй практиці виходить з того, що стаття 6 Конвенції не лише містить базові гарантії права на суд, але й захищає доступ до суду, тобто можливість користуватися цими гарантіями. А отже, держава Україна як учасниця Конвенції повинна забезпечувати доступність правосуддя як правовий стандарт. Право на суд за своєю природою потребує державного регулювання, яке може змінюватися залежно від місця та часу, відповідно до потреб як суспільства, так і окремих осіб. Ця свобода розсуду, яка визнається Конвенцією за державою, виявляється, зокрема, і у встановленні правил про судові витрати, із дотриманням яких процесуальний закон пов'язує відповідні юридичні наслідки, насамперед можливість порушення провадження у справі (за умови дотримання усіх вимог, встановлених для форми та змісту позовної заяви). Таким чином, правила про судові витрати можна розглядати як один з показників існуючого рівня доступності правосуддя (хоча досвід країн з усталеними правовими традиціями і не свідчить про існування лінійної залежності між вартістю судового процесу для сторони та реалізацією права на справедливий суд). Інститут судових витрат є тією багатогранною призмою, крізь яку виявляються і ступінь безперешкодного звернення за судовим захистом, і простота порушення провадження у справі, і тривалість провадження у справі та виконання судового рішення, і реальна можливість користуватися кваліфікованою юридичною допомогою, тощо. Водночас інститут судових витрат повинен виконувати і превентивну функцію задля попередження необґрунтованих, в першу чергу завідомо безпідставних, звернень із позовами до суду та стимулювання сторін до самостійного врегулювання спорів.

Монографія О. В. Богомол є першим в українській науці господарсько-процесуального права дослідженням теоретичних засад інституту судових

---

¹ Богомол О. В. Судові витрати у господарському судочинстві України : монографія. — К., 2015.

витрат у господарському судочинстві та практичних проблем, пов'язаних із застосуванням господарськими судами норм цього інституту, в якому також визначено концептуальні напрями удосконалення норм господарського процесуального законодавства України в цій частині. Отримані результати відповідають критеріям наукової новизни і загалом заслуговують на підтримку.

Зокрема, авторкою вперше сформульовано кваліфікуючі ознаки розподілу судових витрат як певної судової процедури: підставою розподілу є імперативні норми-принципи, які закріплені у господарському процесуальному законодавстві; межі розподілу визначаються конкретною господарською справою і взаємообумовлені з рішенням господарського суду; пропорційність судових витрат результату розгляду спору, сформульованому у рішенні господарського суду; розподіл судових витрат є обов'язковим та забезпечується державним примусом. В монографії обґрунтовано положення про функції інституту судових витрат: оплатну, компенсаційну, загально-превентивну, спеціально-превентивну, обмежувальну, запобіжну та функцію доступності господарського судочинства. Цей висновок має не тільки теоретичне, а й практичне значення, оскільки, як вірно підсумовує дослідниця, при визначенні законодавцем розміру судового збору слід орієнтуватися на функції інституту судових витрат (оплатну, превентивну) та фактичну здатність суб'єктів господарювання сплатити цей обов'язковий платіж при зверненні до господарського суду. В роботі теоретично обґрунтовано й низку інших наукових положень, що має теоретичне та прикладне значення.

Обґрунтованість і достовірність результатів дослідження підтверджується проведенням авторкою аналізом господарського процесуального законодавства, спеціальної літератури з тематики дослідження, матеріалів практики господарських судів України (усього 220 найменувань).

Теоретичне та практичне значення результатів проведеного дослідження полягає у можливості їх використання в навчально-методичних матеріалах з курсу «Господарське процесуальне право» для студентів юридичних спеціальностей вищих учбових закладів. Висновки та пропозиції, що містяться у роботі, можуть бути використані у законотворчій діяльності для удосконалення норм господарського процесуального законодавства, враховані при підготовці узагальнень судової практики вищими судовими інстанціями та у правозастосовній діяльності, в практичній діяльності суб'єктами господарювання.

Монографія є завершеною науковою працею, в якій отримані нові, самостійні, науково обґрунтовані результати, які в сукупності розв'язують конкретну наукову задачу для науки господарського процесуального права, а саме розроблено теоретичні положення щодо інституту судових витрат в господарському судочинстві та обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення господарського процесуального законодавства України.

Загалом монографія відрізняється ґрунтовністю наукового аналізу та логічністю викладення, виваженістю висновків. Зміст монографії свідчить про вільне володіння авторкою темою дослідження та її професіоналізм. Викладені в монографії рекомендації щодо удосконалення чинного законодавства України є теоретично обґрунтованими та аргументованими.